

15 października 2013

Roman Gula
Artur Milanowski
Alicja Gadomska

II Raport z monitoringu wilka na pogórze świętokrzyskim

Monitoring od 1 marca 2013 do 15 października 2013

Metody i obszar monitoringu

Tak jak w poprzednim okresie monitoring obejmował głównie 3 kompleksy leśne – zachodnią część Puszczy Świętokrzyskiej (PS, nadleśnictwa Suchedniów i Zagnańsk), Lasy Niekłańsko-Bliżyńskie (LNB, nadleśnictwa Stąporków i Skarżysko Kamienna) i Puszcę Łżecką (PI, nadleśnictwa Starachowice, Marcule i Ostrowiec Świętokrzyski) (Ryc. 1). W marcu 2013 panowały dogodne warunki śniegowe, zatem w okresie tym tropiliśmy wilki na śniegu z użyciem GPS. W kwietniu, po zejściu pokrywy śnieżnej dokonaliśmy objazdu dróg leśnych, aby zebrać wilcze odchody, które zamrożone przeleżały zimę pod śniegiem. Objazdu dróg leśnych dokonaliśmy w trzech monitorowanych do tej pory lokalizacjach oraz w nadleśnictwie Przysucha, położonym na północny zachód od LNB.

Analizy zawartości zabranych odchodów wykonuje Katarzyna Lewalska. Zebrany materiał stanowić będzie podstawę jej pracy magisterskiej, wykonywanej pod kierunkiem Henryka Okarmy w Instytucie Nauk o Środowisku Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Od połowy lipca staraliśmy się zlokalizować monitorowane watahy przy pomocy stymulacji wycia. W stymulacji uczestniczyło od 2 do 9 osób, podzielonych na 2 lub 3 zespoły wyposażone w samochód. W godzinach 21:00 – 1:00, przy pomocy samochodów zespoły rozstawiały się co 1.5 km na drogach leśnych. Po rozstawieniu się wyliśmy jednocześnie, a następnie nasłuchiwalismy odpowiedzi wilków. W przypadku, gdy wilki odpowiedziały, przy pomocy kompasu namierzaliśmy kierunek, z którego dochodziło wycie wilków oraz staraliśmy się określić liczbę wyjących osobników i stwierdzić ewentualną obecność szczeniąt (wyją one w charakterystyczny, łatwo rozpoznawalny sposób). Na podstawie kierunku wycia określonego z kilku miejsc jednocześnie, mogliśmy wyznaczyć później lokalizację wyjących wilków. W przypadku braku odpowiedzi wilków, całą procedurę powtarzaliśmy w kolejnych miejscach (do 10 razy), starając się przy tym pokryć jak największy obszar leśny. Areal watahy w PI był kontrolowany co dwa tygodnie (w sumie 5 razy), podobnie jak areal watahy w LNB. Areal watahy w PS kontrolowany był średnio co tydzień, w sumie 11 razy.

Podobnie jak w poprzednim okresie zbieraliśmy także wszystkie informacje o wilkach od służby leśnej, myśliwych oraz innych osób.

Wyniki

W marcu 2013, dzięki ciągle zalegającej pokrywie śnieżnej, wykonaliśmy 7.6 km tropień, w 3 lokalizacjach. Tropienia te potwierdziły liczebności wilków obserwowane w ciągu całej zimy – 2 wilki w LNB, 3 wilki w PŚ i 5 wilków PI.

Po stopnieniu pokrywy śnieżnej znaleźliśmy 38 odchodów wilków, z czego 26 zebraliśmy do analiz diety. Aż 13 odchodów odnaleźliśmy na niewielkim obszarze, w Nadleśnictwie Przysucha, w czasie dwóch kontroli dróg przeprowadzonych tuż po stopnieniu pokrywy śnieżnej (Fig. 1). Wydaje się, że nie były to odchody pary wilków, którą regularnie tropiliśmy w LNB lecz odrębnej watahy. Obszar, na którym znaleźliśmy odchody jest prawdopodobnie centrum jej areału.

Odpowiedź na stymulację wycia uzyskaliśmy w dwóch lokalizacjach: LNB i PI. W LNB w dniu 25 sierpnia około 23:00 usłyszeliśmy odpowiedź całej watahy – co najmniej 2 dorosłych osobników i co najmniej trzech młodych z tego roku. Miejsce to położone jest około 4 kilometrów na północny zachód od rejonu, w którym tej zimy najczęściej spotykaliśmy tropy pary wilków intensywnie znakujących teren. W lutym odnotowaliśmy tam oznaki ciecarki (krew na śniegu) (Ryc. 1).

Odpowiedź na stymulację wycia watahy PI uzyskaliśmy 5 października, koło godziny 22:30. Na stymulację odpowiedziała cała wataha, licząca co najmniej 4 dorosłe i trudną do określenia liczbę młodych osobników (co najmniej 3). Miejsce, z którego słyszeliśmy watahę jest zlokalizowane w rejonie, gdzie w zimie często widywaliśmy tropy wilków i odnotowaliśmy oznaki ciecarki.

Pomimo częstych prób stymulacji nie udało nam się uzyskać odpowiedzi od wilków w PŚ. Ich obecność w rejonie, w którym tropiliśmy je zimą, potwierdzają odchody znalezione 5 maja i 7 października.

Z okolic miejscowości Piekło koło Końskich uzyskaliśmy informację oraz zdjęcia, sugerujące występowanie wilków w tym rejonie. Lokalny przyrodnik (A. Pękała) 24.02.2013 sfotografował tropy, które wyglądają na tropy pojedynczego wilka. Ponadto dwa wilki widziane były w sierpniu, na drodze z Nowek do Świerczowa (informacja uzyskana od R. Sowy).

Podziękowania

Dziękujemy Marzenie Milanowskiej, Krzysztofowi Królowi, Przemysławowi Nawrockiemu, Julii Gula, Katarzynie Bojarskiej, Wiesławie Nawrockiej i kilku innym osobom za pomoc trakcie stymulacji wycia wilków. Arkadiusz Pękała i Ryszard Sowa przekazali cenne informacje dotyczące występowania wilków.

Tabela 1. Zestawienie wyników monitoringu wilków na obszarze pogórze Gór Świętokrzyskich

Lokalizacja	Odchody	Odpowiedź na stymulację głosową (liczba wilków i młodych)
Lasy Niekłańsko-Bliżyńskie	20	Tak (2+3)
Puszcza Świętokrzyska	4	Nie
Puszcza Iłżecka	1	Tak (4+3)
Nadleśnictwo Przysucha	13	Nie sprawdzono

Ryc. 1. Wyniki monitoringu wilków w regionie Świętokrzyskim. Niebieskie punkty oznaczają odchody wilcze. W watachach LNB (Lasy Niekłańsko-Bliżyńskie) i PI (Puszcza Iłżecka) udało się potwierdzić rozród – wataha ze szczeniętami odpowiedziała na stymulację wycia (żółte koło). W przypadku watahy PŚ (Puszcza Świętokrzyska) nie uzyskaliśmy odpowiedzi na stymulację wycia.

